

G. de Jerphanion, *L'ambon de Salonique, l'arc de Galère et l'ambon de Thèbes (èn Memorie della Pontificia Accademia Romana di Archeologia, Serie III, vol. III, 1932 σελ. 107 - 132).*

Ὁ ἀκαταπόνητος συγγραφεὺς τοῦ περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Καππαδοκίας ἔργου καὶ ἐκδότης τῶν *Orientalia Christiana*, εἰς ὃν τσαυτὰ ὀφείλει ἡ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς Ἀνατολῆς R. P. G. de Jerphanion, διὰ τῆς ἀνωτέρω μελέτης του ἐπιχειρεῖ νὰ λύσῃ ἐν τῶν ἀπασχολούντων τοὺς χριστιανολόγους προβλημάτων περὶ τῆς μορφῆς τοῦ μετ' ἀξιολόγων ἀναγλύφων κοσμουμένου περιφήμου ἄμβωνος τῆς Θεσσαλονίκης, τὰ τμήματα τοῦ ὁποίου μετέφερον οἱ Τοῦρκοι τῷ 1900 εἰς τὸ Ὄθωμανικὸν Μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως, τὴν βάσιν του δὲ εὗρεν ὁ Hebrard κατὰ τὰς ἐν ἔτει 1918 ἐνεργηθείσας περὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης ἀνασκαφάς. (Βλ. B. C. H. XLIV, 1920).

Ὁ p. de Jerphanion, προτοῦ ἐπιχειρήσῃ τὴν συμπλήρωσιν, ἐξετάζει εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς μελέτης του τεχνικῶς τὸν ἀνάγλυφον διάκοσμον, τὸν ὁποῖον παραλληλίζει μὲ τὴν πύλην τοῦ Γαλερίου καὶ εὗρισκει εἰς πολλὰς λεπτομερείας τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν καὶ μίμησιν τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἡ σχέσις αὕτη πράγματι ὑπάρχει καὶ ὁ συγγραφεὺς εὐστόχως συγκρίνει τὰ δύο μνημεῖα, ἂν καὶ θὰ ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ εὐρύτης τῆς ἀναπτύξεως τῆς παλαιοχριστιανικῆς γλυπτικῆς κατὰ τὸν 5^{ον} αἰῶνα, τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀκμῆς, δὲν ἐπιτρέπει τὴν προσκόλλησιν εἰς ἓν μόνον ἑλληνιστικὸν μνημεῖον. Τὸ θέμα λ. χ. τῶν κογχῶν μὲ τὸ ἄνωθεν αὐτῶν κογχυλοειδὲς τόξον εἶναι τὸ κυριαρχοῦν εἰς τοὺς παλαιοχριστιανικοὺς ἄμβωνας (βλ. Σωτηρίου, ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1929, σ. 91 κέ.), τὸ διακοσμητικὸν δὲ τοῦτο θέμα εἶχεν ἐπίσης εὐρυτάτην ἐφαρμογὴν καὶ εἰς σαρκοφάγους ἐκ διαφόρων τόπων προερχομένας καὶ καθεξῆς.

Ἐπίσης οἱ Μάγοι εἰς τὴν ὅλην μορφήν των, τὰς κινήσεις καὶ τὴν πτύχωσιν δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ δισχυρισθῇ τις ὅτι ἀναφαίνονται πρῶτην φορὰν εἰς τὸν ἄμβωνα Θεσσαλονίκης, ὥστε νὰ ζητήσωμεν τὰ ἄμεσα πρότυπα εἰς τὴν πύλην τοῦ Γαλερίου. Οἱ μάγοι τὸν 5^{ον} αἰῶνα ἔχουν τοὺς τύπους των δημιουργημένους εἰς τὴν εἰκονογραφίαν καὶ ἐπομένως καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ μικροτεχνίαν. Ἄν ὁμοιάζουν εἰς τὸ ἔνδυμα, τοῦτο συμβαίνει διότι οἱ ἀπεικονιζόμενοι εἰς τὴν πύλην εἶναι Πέρσαι, καὶ ἡ παλαιοχριστιανικὴ τέχνη, ὅταν εἰς τὰς πρῶτας ἀρχάς της ἐδημιούργησε τοὺς τύπους τῶν ἐξ Ἀνατολῆς Μάγων, ἔλαβε βεβαίως ἐνδυμασίαν καὶ τύπους ἀνατολικούς.

Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ διὰ τὰς φυτικὰς διακοσμήσεις: τὸ τριπλοῦν γεῖσον τοῦ ἄμβωνος καὶ ἰδίως ὁ διὰ κληματίδος διάκοσμος δὲν δύναται νὰ ποδειχθῇ ὅτι μιμεῖται τὰ διαζώματα τῆς πύλης, ἅτινα ἔχουν ὅλως διόλου ἄλλο πνεῦμα. Ἀπεναντίας εἰς τὴν τόσον βασικὴν διαφορὰν τῆς μορφῆς βλέπο-

μεν πόσον ἀπέχουν τὰ τελευταῖα ρωμαϊκὰ ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ τοῦ 5^{ου} αἰῶνος.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ὁ συγγραφεὺς ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄμβωνα τῆς Θεσσαλονίκης, συμφώνως πρὸς τὸν ἄμβωνα τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν, εὐρεῖαν ἀνάλυσιν τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας ἔργον μου. Κυρία διαφορὰ ὑπάρχει εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄμβων τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι συμπαγῆς ἐκ μαρμάρου, ἐνῶ ὁ ἄμβων τῶν Θηβῶν εἶναι κτιστὸς καὶ ἐπενδεδυμένος μὲ μαρμαρίνας πλάκας. Ὁ p. de Jerphanion μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν πάντοτε μεθοδικότητα, προβαίνει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν, τὰς λεπτομερείας τῆς ὁποίας ἀλλαγῆς θὰ ἐξετάσωμεν ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς. Ἐνταῦθα μόνον θὰ ἐπιτραπῆ νὰ δώσωμεν τὴν ἐξηγήσιν εἰς ἀμφιβολίαν τινὰ τοῦ συγγραφέως ἢ ἐκφέρει εἰς τὴν σελ. 124 σημ. 42 περὶ τῆς ἡμετέρας ἀποκαταστάσεως: τῆς μικρᾶς πρὸς ἀνατολὰς ἡμικυκλικῆς ἐσοχῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἀποκατάστασιν τῆς ἐσοχῆς τοῦ Ἄμβωνος τῆς Θεσσαλονίκης. Τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἐξηγεῖται ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὕλικου. Αὕτη ὡς συνέπειαν ἔχει καὶ τὴν διαφορὰν τῆς μορφῆς εἰς τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν, ὅπου ἡ ἡμικυκλικὴ προεσοχὴ. Τῆς μὲν Θεσσαλονίκης μένει ἀνοικτὴ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ἀναγκαίως, διότι ὁ ἄμβων ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μαρμαρίνους ὄγκους μετὰ τῶν κλιμάκων, ἦτο δὲ προτιμότερον νὰ λαξεύσουν τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν παρὰ ν' ἀποκλείσουν μὲ ἄλλα μάρμαρα τὸ κενόν. Εἰς τὸν ἄμβωνα ὅμως τῶν Θηβῶν, ἐπειδὴ αἱ κλίμακες ἦσαν κτισταί, ἦτο πολὺ εὐκολώτερον ν' ἀποκλεισθῆ ἢ θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ μαρμαρίνας κόγχας εἰς τὴν πρόσοψιν — οὕτως ὥστε νὰ λάβῃ μορφὴν μονολίθου συμπαγοῦς ὅπως τοῦ ἁγίου Μηνᾶ — παρὰ νὰ ἐπενδυθῆ ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τῶν κλιμάκων μὲ μάρμαρον. Ὡστε τεχνικοὶ λόγοι ἐξηγοῦν ἐπαρκῶς τὴν ἡμετέραν ἀποκατάστασιν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἰς τὴν ἀνασκαφὴν εὐρέθησαν καὶ κόγχαι ἔχουσαι ἀκριβῶς τὰς διαστάσεις τοῦ ἐξέχοντος αὐτοῦ ἡμικυκλίου, ὡς ἐν τῇ μελέτῃ μου λεπτομερῶς περιγράφω.

Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἄμβωνος τῆς Θεσσαλονίκης μὲ ὅμοιον οὐρανὸν ὡς καὶ εἰς τὸν ἄμβωνα τῶν Θηβῶν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἄνω μέρους τοῦ ἄμβωνος τῆς Θεσσαλονίκης, θὰ κάμωμεν ἀλλαγῆς λόγον, καθόσον τοῦτο ἀπαιτεῖ εὐρεῖαν ἀνάλυσιν συνοδευομένην ὑπὸ σχεδίων, ἥτις δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα. Ἡ εὐγενὴς προσπάθεια τοῦ σεβαστοῦ συγγραφέως νὰ δώσῃ ὠθησιν εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ προβλήματα ἀναγόμενα εἰς τὸν κύκλον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, ἅτινα ἀπὸ πολλοῦ ἀναμένουν τὴν λύσιν των, πρέπει νὰ ἐξαρθῆ καὶ πάλιν.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ